

*Bas-dűlő, Juhász tanya (Kunágota MOL-11 lh., KÖH 73089):* A terepbejárás során azonosított lelőhely 295 m hosszú szakasza esett a gázvezeték 6 m széles nyomvonalába. A feltárt terület 470 m<sup>2</sup> volt. A 40–60 cm vastagságú felső termőrétteg alatta a világos barna löszös rétegben 11 objektum folytja rajzolódott ki, 3 csoportba sűrűsödve. A szelvény Ny-i felében 30 m hosszan 6 objektum jelentkezett egymás közelében: 5 szarmata és Árpád-kori kisebb-nagyobb méhkas alakú tárológödör és egy Árpád-kori, részben földbe mélyített ház részlete, ülőgödörrel és egy cölöphellyel. A házban döngölt padló és tüzelőhely nyomát nem találtuk. Az objektumokból kevés leletanyag került elő. A szarmata kori gödrökben kézzel formált fazék- és bögrétöredékeket, a korongolt edények közt szürke hombár-, fazék-, oldal-, és aljtöredékeket, duzzadt peremtöredékeket és fekete fényezett oldaltöredékeket találtunk. Az Árpád-kori leletanyag nagy része vékony falú, díszítetlen fazék- és oldaltöredék. A házból előkerült egy apró, rosszul kiégetett bikónikus orsógomb is.

Ettől az objektumcsoporttól 60 m-re K-re, egy teljesen különálló, leletanyag hiányában nem korhatározható kültéri kemence részletét tártuk fel. A kemence szájánál 2 kis kerek karólyukat találtunk, melyek valószínűleg a kemence védőtetejének a szerkezetéhez tartoztak. A kemencétől Ny-ra két avar kori síron kívül, már csak két, a szelvényen keresztülhaladó, ismeretlen korú árok szakaszt figyeltünk meg, melyek értelmezhetők a települést kerítő árkokként is.

Az ásatás legérdekesebb objektumai az avar kori fülkesírok. A szelvény K-i felében egymás mellett kb. 2,5 m távolságra két hasonló jellegű, ÉNy-DK-i tájolású fülkesír került elő. Mindkettő téglalap alakú, sárga homokos kevert betöltésű folttal jelentkezett a világosbarna talajban. Az egyik sír esetében a téglalap alakú aknarész teljesen üres volt, a DK-i oldalfalába ásva alakították ki a 2 m hosszan benyúló, kis lejtésszögű fülkét, mely egy bolygatatlan, háton fekvő, nyújtott testhelyzetű férficsontvázat rejtett. A sírban a medence tájékán rossz megtartású, vékony bronzlemezből készült övdíszeket, két téglalap alakú vascsatot, a bal kézfej közelében egy vastórt találtunk. A koponya két oldalán étel- és ital-melléklet nyoma került elő: egy kisméretű kézzel formált, vékony bekarcolt függőleges vonalakkal díszített csupor és egy kiskérődző részleges váza (koponya és 2 végtag csontjai). A másik sír esetében a fülkét szintén az előgödör DK-i oldalfalába ásták bele. Mérete hasonló a másik fülkéhez, viszont az előgödör különbözik az előző aknától, ugyanis a lekerekített sarkú téglalap alakú gödör lépcsőzetesen lemélyülő, a DK-i felében egy részleges szarvasmarhaváz volt. A fülkében egy bolygatatlan, háton fekvő, nyújtott testhelyzetű, szintén férficsontváza feküdt. Mellékletként a derék tájékán két téglalap alakú vascsat, egy vaskarika és egy vaskés került elő. A feltárt területen több sír nyomát nem találtuk, de elképzelhető, hogy a szelvényen kívül folytatódik a temetkezések sora.

*Obsusza-dűlő (Kunágota MOL-12 lh. KÖH 73073):* A lelőhely Nagybánhegyes külterületén, Kaszapertől 1200 m-re K-re, a Kunágota felé vezető műúttól 1000 m-re ÉK-re egy sík, tagolatlan területen található. A terepbejárás során azonosított lelőhely 135 m hosszú szakasza esett a gázvezeték 6 m széles nyomvonalába. A feltárt 487 m<sup>2</sup> területen 15 objektum folytja rajzolódott ki, szétszórva kb. 100 m hosszúságban. Három objektum téglalap alakú, részben földbe mélyített ház lehetett. Egyiket sem tudtuk teljesen feltárni, mert túlnyúltak a szelvényen. Döngölt padló vagy tüzelőhely nyomát nem találtuk. Feltártunk még a szelvényen keresztülhaladó 4 árok szakaszt és 8 gödröt. Az egyik közepes méretű, szabályos kör alakú, aknaszerű, mély gödör talán kútként funkcionálhatott, de teljes mélységében a talajvíz miatt nem tudtuk feltárni. A legérdekesebb objektum egy méhkas alakú tárológödör, melynek betöltésében két, anatómiai rendben lévő, teljes kutyacsontváz feküdt különböző mélységben, a gödör D-i és ÉK-i oldalfala mentén, köztük vastag égett réteg volt. Az állatcsontokon kívül két edényhez tarozó töredékeket találtunk a gödörben.

Az objektumokból igen kevés lelet került elő. A kerámiaanyag egy része durva, díszítetlen házikerámiákhoz tartozik, másik része finom, korongolt, szürke és vörös színű, nagyméretű hombár-, fazék-, és táltöredék. A feltárt objektumok egy szarmata település nyomai, melyek a feltárt terület K-i kétharmadában összpontosultak.

A leletanyag a MNM-NÖK szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozást követően a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságára kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Bárdos Nándor, Németh Dániel, Szabados György technikusok.

HERENDI ORSOLYA

### 335. Nagybánhegyes határa

(Békés megye) Sza, Á

2010 augusztusában a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ munkatársai megelőző régészeti feltárásokat folytattak a tervezett Kunágota MOL gázvezeték nyomvonalának építésével érintett régészeti lelőhelyeken.

*Bas-dűlő déli széle (Kunágota MOL-10 lh., KÖH 73085):* A lelőhely a Nagybánhegyestől DNy-ra, Kaszapertől DK-re eső Bas-dűlő D-i szélén helyezkedik el egy szabad szemmel alig kivehető dombháton. Augusztus 10–18. között több ütemben összesen 766 m<sup>2</sup>-en kutattunk. A feltárt 21 stratigráfiai egység közül 1 épületnek, 6 árok részletnek, 12 gödörnek és 1 pedig kútnak bizonyult. Korszakot meghatározó leletanyag 16 objektumból került elő, melyeket az Árpád-korhoz és a szarmata korhoz köthetünk; leletanyag hiányában egy objektum ismeretlen korú.

Az Árpád-korból 1 árok és 1 épület maradványa került elő. Az épületnek csak egy részét tudtuk feltárni,

É-i része a szelvényfal alá futott. A lekerekített sarkú, téglalap(?) alakú épületben lesározott, tapasztott padlónak igen, de bejáratnak és cölöphelynek nem találtuk nyomát.

A szarmata objektumokat 12 kisebb-nagyobb hulladéktároló gödör képviselte, melyek alakja többnyire kerek vagy ovális. Ezek közül egy tálszerű, sekélyen az altalajba mélyedő, 5 meredek falú és 6 méhkas alakú volt. Négy gödör esetében az oldalán és az alján átégés nyomait figyeltük meg, ezeket valószínűleg gabonátároló vermekként használták. A feltárt árokszakaszok többsége egyenes vonalú, metszetük íves vagy többszörösen tagolt. Az ásás jellegéből adódóan az árkok nagyobb összefüggéseit nem láthatjuk világosan. Az objektumok között szuperpozíciót három esetben tudtunk megfigyelni, ami arra utal, hogy a tanyaszerű telepet egy rövidebb időintervallumban lakták.

*Tatár-árok (Kunágota MOL-9 lh., KÖH 73091):* A lelőhely Nagybánhegyestől DNy-ra, a Mezőkovácsháza és Kaszaper közötti műúthoz vezető összekötő út nyomvonalától kb. 350 m-re ÉNy-ra, a Tatár-árok Ny-i oldalán, az Oravec-dűlő ÉK-i szélén található. Augusztus 23. és szeptember 21. között összesen 2341 m<sup>2</sup>-en kutattunk. A sárgásbarna agyagos altalajon 50 objektum folytja rajzolódott ki. A feltárt 52 stratigráfiai egység közül 1 épületnek, 18 csontvázas sírnak, 12 árokrészletnek, 16 gödörnek, 3 kútnak és 2 cölöphelynek bizonyult. Korszakot meghatározó leletanyag 47 objektumból került elő, melyeket a késő szarmata korhoz köthetünk, 3 betöltéséből nem került elő leletanyag, de a terepi megfigyelések alapján feltételezhetően késő szarmata koriak ezek is.

A nyomvonalon változó sűrűségben helyezkedtek el a régészeti jelenségek. A falu központi része a 15+700 km környékén lehetett, ahol egymást érték a különféle méretű és funkciójú, kerek vagy szabálytalan alakú, méhkas vagy meredeken az alja felé szűkülő falú, barna humuszos betöltésű vermek. A lelőhely ezen részén 1 kerítő és 6 vízvezető árok részlete, valamint egy épület maradványa került elő. Az épületnek csak egy részét tudtuk feltárni, D-i része a szelvényfal alá futott. A lekerekített sarkú, négyzet(?)alakú, két cölöphelyes épületben lesározott, tapasztott padlónak nem találtuk nyomát. Az árkok többsége egyenes vonalú, metszetük íves vagy többszörösen tagolt. A település K-i szélét két kerek átmérőjű, viszonylag mély kút zárta le. Az objektumok betöltéséből főként korongolt szürke- és téglaszínű edénytöredékek (hombárok, behúzott peremű tálak), kézzel formált fazék- és fedőtöredékek, továbbá különféle használati eszközök (fenőkő-, malomkőtöredékek), valamint állatcsontok (juh/kecske, kutya, szarvasmarha) kerültek felszínre. Egy egy római importból származó dörzstál töredéke is napvilágot látott.

A település szélétől kb. 80 m-en keresztül egyetlen objektumfolt sem jelentkezett, majd a hiátus után DK-re megjelentek a (valószínűleg a) telephez tartozó temető sírfoltjai. A temetőrészlet 14 lekerekített sarkú,

téglalap alakú, megközelítőleg D-É tájolású sírgödörből állt. A temetkezések közül 6 részlegesen rablott volt; a bolygatások a koponya és a medence közötti részre irányultak. Két sírban gyöngyökkel kivarrt ruhában eltemetett nők vázait, 4 sírban gyermekek maradványait bontottuk ki, egy sír pedig teljesen üres volt. Az elhunytak mellé használati (pl. orsógomb, vaskés) és viseleti tárgyaikat (pl. fibula, fülbevaló, gyöngy nyaklánc, karperec, övcsat), ill. a lábuk mellé a túlvilági útra szánt ételt tartalmazó edényeket helyeztek. Koporsóra utaló maradványokat 6 esetben figyeltünk meg, ebből kettőt rönkkoporsóba helyeztek el. A nyomvonal 15+414–15+500 km-pontjai között egy másik, szintén késő szarmata kori temetőrészlet került elő. Ez a temető négy, szintén D-É-i tájolású sírgödörből állt. Mind a négy sírgödört részlegesen megbolygatták. Az elhunytak mellett itt is megtaláltuk a használati és viseleti emlékeket, valamint a túlvilági útra szánt ételt tartalmazó edényeket.

A leletek az MNM – NÖK szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Pópity Richárd, Szabó Dénes, Gera Róbert technikusok.

BENEDEK ANDRÁS

### 336. Nagycenk, Szőlőlábak (KÖH 63180)

(Győr-Moson-Sopron megye) Ő, Kö

Nagycenk vasútállomástól DK-re, a Szőlőlábak nevű határ rész É-i részén, valamint az Országúti-Belső-dűlő ÉK-i részén, a vasút mindkét oldalán elnyúló lankán, 2008 áprilisában a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai terepbejárás során több korszak (őskor, római és középkor) kerámiáit találták.

2010 márciusában a terepbejárás során intenzívebbnek bizonyult, az É-i részen lévő beruházási területen, a vasút D-i oldalán 2–3 m szélességben, kb. 200 m hosszan folytattunk megelőző feltárást. A kutatást a GYSEV Sopron–Szombathely–Szentgotthárd vasútvonal korszerűsítése tette szükségessé. A 392 m<sup>2</sup>-nyi feltárt területen a 60–80 cm vastag humuszréteg eltávolítása után újkori bolygatások nyomait figyeltük meg. A felület Ny-i részén elhelyezkedő három, talán történeti korú objektumból (cölöplyukak) leletanyag nem került elő. Néhány középkori és őskori kerámiatöredéket, valamint kőeszközt találtunk szórványként.

A feltételezett intenzív őskori, középkori és római kori településnek kevés nyomát találtunk, valószínűleg jobban megfoghatók e településnyomok a vasúti töltéstől É-ra és D-re távolabb eső bolygatatlan részeken.

Munkatársak: Eke István régész, Radics András régésztechnikus, Lakatosné Sövegjártó Erika, Ritly Jenő, Wolf Ernő betanított terepi asszisztensek.

MELIS ESZTER